

K Ö Z L E M É N Y E K

A SZOVJET HADSEREG A MAGYARORSZÁG FELSZABADÍTÁSÁÉRT FOLYÓ HARCOKBAN

(Visszaemlékezés)

I. Afonyin

A 2. és 3. Ukrán Front csapatai 1944 végén—1945 elején hatalmas méretű hadászati támadó hadműveletet bontakoztattak ki, mely Magyarország felszabadításához vezetett. E hadművelet felemésztette a német hadsereg hadászati és hadműveleti tartalékainak jelentős részét, s ezzel elősegítette az események további sikeres kifejlődését a hitleri Németország kapitulációjáig.

23 év telt el azóta, hogy e hadművelet folyamán a szovjet hadsereg alakulatai a nagyváros nehéz viszonyai között vívott súlyos és szívós harcokban másfél hónapos ostrom után, 1945. február 13-án befejezték a Budapesten körülrzárt német fasiszta csapatok csoportosításának szétverését, majd 1945. április 4-re felszabadították egész Magyarországot.

A szovjet hadsereg 1944-es sikeres támadó hadműveleteinek gigantikus méretei, folytonosan növekedő, egymást követő megsemmisítő csapásai kiöpörték a német fasiszta területablókat a szovjet földről Ezek a hadműveletek eredményezték az ellenséges csapatok szétzúzását Északon és Leningrád alatt, a Baltikumban és Bjeloruszsiában, Nyugat-Ukrajnában és Iaşi—Kisinyov körzetében. Miután saját szent földjét a fasiszta területablók alól felszabadította, a szovjet hadsereg átkelve a Nyeman folyón, 1944 november elejére eljutott Németország határáig, elérte a Visztulát, amelynek nyugati partján hídfőállásokat létesített és átkelt a Kárpátok hegygerincén. A Balti-tengertől a Kárpátokig terjedő arcvonalteljes hosszában szünet állt be. E hadműveleteket befejezve csapataink előkészületeket tettek egy még nagyobb támadás kibontakoztatására. A Kárpátoktól délre azonban a szovjet hadsereg folytatta csapásait, amelyek Románia és Bulgária felszabadításához vezettek. Ezt követően a két ország hadat üzent Németországnak.

A 2. Ukrán Front egységei és magasabbegységei Magyarországon elkeseredett harcokban októberben szétzúzták a németek nagyváradi csoportosítását, amely Aradtól északnyugatra ellencsapást készült mérni csapatainkra, és szétverték azt az ellenséges csoportosítást is, amely Szolnok körzetéből szándékozott támadni.

A 2. Ukrán Front csapatai Debrecen felszabadítása, valamint Szolnok térségében a Tisza keleti partján levő ellenséges hídfőállás felszámolása

után október végére nagyrészt kijutottak a Tiszához, majd azon átkelve, a Duna—Tisza közén budapesti irányba fordultak.

A 3. Ukrán Front alakulatai ebben az időben Jugoszlávia területén támadtak és felszabadították annak fővárosát, Belgrádot. A szovjet parancsnokság elhatározása szerint frontcsapatai erőik egy részével védőállást foglaltak el a Duna mentén Zombor—Újvidék szakaszon, míg a főerőket október 28-ra átcsoportosították a Duna északi partjára, a 2. Ukrán Front csapatainak bal szárnyára zárkózva. Erre az időre a főparancsnokság tartalékkaiból a front csapatai állományába sorolták a 4. gárdahadsereget, amely ugyancsak ebben az irányban volt összpontosítva.

Ilyen értelemben november elejére a Budapesttől délkeletre elterülő körzetben összpontosították két frontunk csapásmérő erőit a célból, hogy szétzuzzák az ellenség budapesti csoportosítását és felszabadítsák Budapestet. Csapataink déli szárnya erre az időre a szovjet—német arcvonal más szakaszaihoz viszonyítva jelentősen előretolódott.

A felek ilyen állapota, valamint Budapest, ennek a hatalmas közlekedési csomópontnak — rajta haladnak át a közlekedési vonalak Bécs és Csehszlovákia ipari területeire — földrajzi helyzete lehetőséget nyújtott ahhoz, hogy a szovjet hadsereg betörjön Dél-Németországba és Berlint délről átkarolja. Természetes, hogy az ilyen helyzet nem kerülhette el a német hadsereg főparancsnokságának figyelmét sem. Ehhez a Budapesttel kapcsolatos problémához járult még Németország utolsó háborús szövetségésének létkérdése is. Ezért igyekezett hát a hitlerista csapatok parancsnoksága minden áron tartani a magyar fővárost, mint Dél-Németország előterét, miután a szovjet hadsereg előnyomulása ebben az irányban Berlinnek délről való átkarolásával veszélyeztetett. A Budapest körül kifejlődő harctevékenységek körzete alapvetően Magyarország területén húzódott, s részben magába foglalta Románia, Jugoszlávia és Csehszlovákia egy-egy kis részét. E területet északon a Szlovák Érchegység déli nyúlványai, nyugaton a Nyitra folyó és a Balaton, délen a Dráva, keleten pedig a Tisza határolták.

A körzet kiterjedése északról délre (Zólyomtól a Dráva torkolatáig) 340 kilométer, keletről nyugatra (Aradtól Nagykanizsáig) ugyancsak 340 kilométer. Területe mintegy 115 600 km²

A körzet déli és délkeleti részén a terep nyílt, sík, északon és északnyugaton hegyes, erdős. Az erdőkkel borított dombok itt mintegy 300 méterre emelkednek a környező síkság fölé.

A legnagyobb vízi akadályt körzetünkben — jobb oldali mellékfolyójával, a Drávával, és bal oldali mellékfolyóival, a Tiszával, Nyitrával, Garammal és Ipollyal — a Duna alkotta. Ezen kívül vízi akadály volt még a Dunától jobbra elterülő területeken a Balaton és a Velencei-tó.

A Duna Budapestnél jut ki a Nagy Magyar Alföldre, ahol számos mellékfolyójával megdagadva szétterül a mélyen fekvő, lapos partjai között. A folyó völgyének szélessége eléri a 22 kilométert is. A Duna szélessége Budapestnél 970 méter, mélysége 7—12 méter között váltakozik. A folyam sebessége kb. 1 m/sec.

A keletről nyugat felé támadó csapatainknak rendkívüli nehézségeket kellett leküzdeni, míg az ellenség a számára kedvező irányokban elhelyezkedő természetes védelmi szakaszokkal rendelkezett.

A harctevékenységek körzetének mű- és földút hálózata teljes egészében biztosította a csapatok és a manőverezés szükségleteit. Domborzatával, terepjellegével és közlekedési útjaival e terület egészében lehetővé tette a nagy összefegyvernemi, gépesített és páncélos magasabbegységek alkalma-

zását — kivéve a körzet északi és északnyugati részeit, ahol az erdős-hegyes terep az utak téli járhatatlanságának viszonyai között komoly nehézségeket támasztott és korlátozta a csapatok tevékenységét.

A hitlerista tábornokok esztelen makacssága a Budapestért folyó harcban nem hozott számukra babért, és konokságuk a német alakulatok igen nagy veszteségein kívül sok ártatlan, békés lakós pusztulásához és Európa egyik legnagyobb városának nagyméretű lerombolásához is vezettek. Már semmi sem állíthatta meg az események folyamatát ebben az irányban, még a hatalmas tartalékok — közöttük a nyugati arcvonalról, az Ardennekből elvont 6. SS páncélos hadsereg átcsoportosítása sem. Az ellenség említett manőverei csupán rövid időre tartóztatták fel sorsuk beteljesülését és Magyarország, Ausztria, valamint Csehszlovákia népeinek felszabaddítását.

A német hadsereg-főparancsnokság tartalékainak Budapest körzetében való szétzúzása elősegítette a szovjet hadsereg lenyűgöző hadműveletének sikeres előkészítését és szétbontakozását a berlini irányban. A szovjet csapatok egyre fokozódó csapásai alatt a teljes vereség és a hitlerista rezsim összeomlása kikerülhetetlenül a vég felé közeledett.

Az ellenséget a Duna—Tisza közén szétverve a 2. Ukrán Front alakulatai bal szárnyukkal délről és keletről kijutottak a Budapest körül védekező hitleristák külső védelmi övéhez. Az ellenség hatalmas átcsoportosítások árán megerősítette csapatait a budapesti irányban. December első napjaiban jelentős tartalékok bevetésével a 2. Ukrán Front egységei átcsoportosítást hajtottak végre, és felkészültek arra a csapásra, mely északról való átkarolással a Budapesten védekező ellenség bekerítését célozta.

A 3. Ukrán Front csapatai erre az időre átkeltek a Dunán, és felkészültek a támadás kibontakoztatására délről északra.

A városnak északról és délről való átkarolása céljából mért összehangolt csapások biztosították az ellenség teljes szétverését a budapesti irányban.

1944. december 26-án Budapesttől északnyugatra, Esztergom térségében a két ukrán front csapatai egyesültek, s ezzel befejeződött a Budapesten védekező 12 hadosztályból, 3 dandárból és néhány egységből és alegységből álló jelentős ellenséges csoportosítás bekerítése. December 27. és 31. között a frontok csapatai különböző körzetekben megsemmisítettek több ellenséges csoportot és megerősítették helyzetüket az arcvonal külső sávjában Budapesttől nyugatra.

E harcok idején a Budapesttől északkeletre fekvő Fót község körzetében teljes fegyverzettel átállt hozzánk egy század magyar katona — hazafi. Az alegység katonái előzőleg összekötözték az SS-ekből álló őrséget, és áthurcolták őket az arcvonalon.

December végén az Ipolynál, Márianosztra és Szob községek térségében a szovjet hadsereg oldalára állt a 2. magyar páncélos hadosztály gyalogos ezrede.

Az ezredet menetben Jászberénybe irányítottuk, ahol később megalakult az új magyar hadsereg 1. gyaloghadosztálya.

December 29-én a Budapesten bekerített német-fasiszta csoportosítás parancsnoksága visszautasította a kapitulációt, sőt vadállati kegyetlenséggel meggyilkolták a hozzájuk küldött parlamentereinket. (Erre később még részletesen visszatérek.)

Ezt követően megkezdődtek a nehéz harcok a bekerített ellenséges csoportosítás megsemmisítésére. Egyidejűleg az ellenség szívós és elkeseredett harcot indított csapataink külső arcvonalán azzal a céllal, hogy egységein-

ket visszavesse a Duna túlsó oldalára, áttörjön Budapestre, és kiszabadítsa a városban körülzárt csoportosítást.

A 2. Ukrán Front főerői elhárították az ellenség Budapestről északnyugatra, a Garam folyó térségében kifejtett nyomását, és Magyarország északi részén továbbfolytatták támadó tevékenységüket. A 3. Ukrán Front főerői pedig egymás után verték vissza az ellenség hatalmas erőikkel végrehajtott támadásait a Duna jobb partján, az Esztergomtól a Balatonig húzódó arcvonalon.

A fentiekből következően csapataink előtt két alapvető feladat állott:

a) az ellenség körülzárt erőinek szétzúzása és Budapest felszabadítása, mely feladatot főleg a 2. Ukrán Front csapatai hajtották végre;

b) a második feladat a hitleristák nagyméretű támadásainak visszavérese és szétzúzása a külső arcvonalon, amit a két front főerői oldottak meg. Különösen elkeseredett csaták folytak Budapestről nyugatra a 3. Ukrán Front Esztergomtól a Balatonig húzódó arcvonalszakaszán.

Az ellenség körülzárt csoportosításának szétzúzása és Budapest felszabadítása

E feladat megoldása lényegében eldöntötte a fő kérdést: Magyarország felszabadítását, Németország utolsó szövetségesének elvesztését is.

Már december 28-án Magyarország Ideiglenes Kormánya a Debrecenben összeülő Ideiglenes Nemzetgyűlés felhatalmazása alapján megszakított minden — a régi kormány által kiépített — kapcsolatot a fasiszta Németországgal, és hadat üzent neki.

A körülzárt ellenséges csapatok gyors felszámolására a 2. Ukrán Front létrehozta a szovjet alakulatok budapesti csoportosítását, amelynek állományát a 18. gárda lövész-, a 30. lövészhadtest és a 7. román hadtest alkotta. E csoportosítás parancsnokságával engem bíztak meg.

A városért és környékéért igen elkeseredett, könyörtelen harcok folytak, amelyek sok békés polgár pusztulásához és a város romhalmazzá válásához vezettek. Ezért — az emberiség nevében — ennek a gyönyörű városnak a rombolástól való megóvása és a város békés lakóinak, közöttük gyerekeknek, nőknek és öregeknek mentése érdekében szovjet parancsnokságunk az ellenséges csapatokat kapitulációra, fegyverletételre szólította fel, miután a további ellenállás esztelenül és céltalanná vált. A német tábornokoknak, tiszteknek és katonáknak a háború után akadálytalan viszatérést ígértünk Németországba, vagy tetszésük szerint bármely más országba — a magyaroknak azonnali hazatérést, a sebesülteknek és betegeknek orvosi segítségnyújtást. Ezt tartalmazta a megadásra szóló ultimátum, amely minden hadifogoly tiszt és katona méltóságának a tiszteletben tartását garantálta.

Parancsomnak megfelelően önként jelentkezőkből egy parlamentter csoportot készítettünk fel és elküldtük a körülzárt csoportosítás parancsnokságához az ultimátum átadására. A három önkéntesből álló csoport, a kommunista Steinmetz kapitánynak, a 317. lövészadosztály politikai osztálya instruktórának a vezetésével tisztában volt a veszéllyel, azzal, hogy a német fasisztákhoz menni még a parlamenterek fehér zászlajával is a biztos halált jelentheti. Szovjet harcosaink azonban készek voltak arra, hogy teljesítsék katonai kötelességüket. Minden készen állt, pontosan a megjelölt időpontban, 1944. december 29-én 11 órakor parlamentereink gépkocsija a rajta lobogó nagy fehér zászlóval lassú menetben haladt a Vecsés—Budapest-i műúton, és Pestszentlőrincnél a peremvonalat átlépve közeledett az

ellenség állásaihoz. A harctevékenység ezen a szakaszon mindkét fél részéről szünetelt. Steinmetz kapitány a gapkocsi ajtaját kinyitva integetett egy másik fehér zászlóval.

Az ellenség mindezt jól látta, és tudta, hogy a szovjet parlamenterek közelednek, de a fasiszta fenevad elvakult, erőtlen dühében közvetlen közletről golyószóróból és lövegből löni kezdte a gépkocsit a fegyvertelen parlamenterekkel együtt. A jármű felborult és elégett, meghalt Steinmetz Miklós kapitány és Filinomenko tizedes. Kuznyecov hadnagy, a tolmács megsebesült és megmenekült. Csaknem ugyanebben az időben Budán a német-fasiszta parancsnokság fogadta a 3. Ukrán Front parlamentereit Osztapenko kapitánnyal az élükön, de visszafelé haladtukban a peremvonalon a fasiszták hátulról lelőtték Osztapenko kapitányt.

Így haltak hősi halált a kiváló elvtársak, szovjet harcosok: a hazájukhoz hű és önfeláldozó kommunisták. Jól tudták ők, hogy már közel a háború vége, de katonai kötelességüket teljesítve feláldozták magukat az élet és a béke nevében, az emberiség boldogságáért, azokért is, akiket nem is ismertek. Hatalmas és dicső az a nép, amelynek fiai ilyen önfeláldozó hőstettek-re képesek.

Válaszul a vadállati és embertelen gaztetre hatalmas pergőtűzet zúdítottunk az ellenségre. A bal parti városrész egész arcvonalszakaszán heves harcok lobbantak fel. Csapataink ezen a részen hozzákezdtek a körülzárt ellenséges csoportosítás szétszórásához és megsemmisítéséhez. Ugyanakkor — a helyzet igen bonyolult körülményeiből kifolyólag — Buda körül a 3. Ukrán Front magasabbegységei tartós védelembe mentek át azzal a feladattal, hogy megakadályozzák az ellenséges csapatok áttörését és kijutását a gyűrűből.

A város körül előkészített védelmi rendszerre, a rendkívül megerősített állásaira támaszkodva — melyek a város mindhárom körüti sávjában és Pest belső negyedeiben is ki voltak építve — az ellenség kemény és igen elkeseredett ellenállást tanúsított.

Valóban, az ellenség egy olyan nagyon erős és megközelíthetetlennek tűnő erődítmény mögött ült, mint amilyen nagy és szilárd építményrendszerű város, Budapest volt. A körülzárt alakulatok parancsot kaptak, hogy utolsó emberig küzdjenek. A hitlerista parancsnokság viszont megígérte nekik, hogy a felmentő csapatok minden körülmények között áttörnek Budapestre. A 9. hadtest parancsnokát, Pfeffer von Wildenbruchot Hitler vezérezredessé léptette elő. Mindez — a parancs, az ígéret, a biztatás, de legfőképp a német-fasiszta egységek aktív tevékenységei a Garam folyó és a Balaton körleteinek belső arcvonalán, valamint nagy hadászati tartalékainak bevetése — valóban erősítette az ellenség körülzárt csapatainak a megmentésük lehetőségébe vetett hitét, és táplálta erejüket a kemény, de már esztelené vált ellenállásra. A németek és követőik, a magyar zászlásokat eszeveszetten, halálraszántan küzdöttek. Ám semmiféle erődítés, sem a bekerített ellenség dühödt ellenállása, sem pedig a körülzártak felmentését célzó elkeseredett kísérletek nem tudták őket megmenteni a szétzúzástól. A magyar fővárosig eljutott szovjet csapatok, a különböző körülmények között vívott nagy csaták gazdag tapasztalatával rendelkezve fényesen végrehajtották mind a körülzárt csoportosítás, mind pedig azoknak a nagy ellenséges erőknek a szétzúzását, amelyek különböző irányokból a Budapesten bekerített erők felmentésével kísérleteztek. A szovjet katonák megszabadították és Duna menti várost a barna pestistől és visszaadták az embereknek a napot, a szabadságot, az életet és a boldogságot.

Elsőként a 18. gárda lövészhadtest bátor és váratlan csapással áttörte az

ellenség védelmének egész külső gyűrűjét. A hadtest ezt Frolov tábornok és Guscsin ezredes parancsnoksága alatt harcoló két hadosztályának erőivel hajtotta végre. Csapataink ezek után közvetlenül a város szegélyén húzódnó erődítési öv előtt álltak. Grafszkij ezredes és Aljehin, Atamonov, Lebegy, Hripko alezredek egységeinek katonái és tisztjei elkeseredett ütközetekben törték meg az ellenség ellenállását, visszavetették erőit, hadifoglyokat ejtettek és hadizsákmányra tettek szert.

A parlamenterek meggyilkolása után kibontakozó heves harcok felfedték az ellenség védelmének leggyengébb pontjait Rákoskeresztúrtól nyugatra és erdővel övezett hatalmas kiterjedésű köztemető körzetében. A 18. gárda lövészhadtest a fasiszták előtt rejtve és váratlanul itt készítette elő az ellenséges állások áttörését. 1945. január 3-án reggel rövid, de heves légi és tüzérségi előkészítés után a temetőn keresztül, fő iránnyal a Valéria-telep irányában csapást mért az ellenségre azzal a céllal, hogy a Csepel-szigettől északra a Dunához kijutva kettévágja az ellenséges csoportosítást a város délkeleti részén. Ez a csapás valóban váratlan volt és megzavarta az ellenséget. Természetesen ők semmiképp sem számítottak arra, hogy mi, szovjet harcosok a holtak birodalmán, ezen a hatalmas temetőn keresztül rohamozunk. Szó se róla, mi nem számoltunk az ellenség kívánságával, manőverünk sikerrel járt és az ellenséget Kovtun-Sztankevics és Frolov tábornokok magasabbegységeinek erőivel megsemmisítettük, védelmét január 5-re 10 kilométer mélységben áttörtük, és kijutottunk a Lóverseny-tér és a Népliget körzetében a város központi területéig.

A Budapest középpontja irányába végrehajtott ilyen betörés azzal fenyegette az ellenséget, hogy a város egész délkeleti részén átkarolják, s ezért Guscsin ezredes és Nyekraszov tábornok egységei által üldözve gyors visszavonulásba kezdett. Január 10-re a fasisztákat a város délkeleti részéből teljes egészében kivertük és Nyekraszov tábornok egységei ezen kívül megtisztították az ellenségtől Csepel-szigetet is. A 18. gárda lövészhadtest csapatai a hitleristákat szétverve délről és délkeletről kijutottak a város központjához.

Az eredmények hatásaként kedvező helyzet alakult ki a 30. lövészhadtest támadására a város központi negyedeitől északra. E hadtest magasabbegységei Lazko tábornok vezetése alatt az ellenséget üldözve felszabadították Újpestet és Angyalföld északi negyedeit. Pest keleti részén azonban a fasiszták még mindig szilárdan ellenálltak a 7. román hadtest magasabbegységeinek. Segítségükre délről sürgősen átcs csoportosítottuk és bevetettük Guscsin ezredes hadosztályát. Ennek egységei baráti és testvéri együttműködésben a 7. román hadtest csapataival szétzúzták az ellenséget, néhány ezer hadifoglyot ejtettek és nagy mennyiségű hadianyagot zsákmányoltak. E harcokban a 7. hadtest harcosai nagyfokú bátorságról, önfeláldozásról, hősiességről és szilárdságról tettek tanúbizonyságot. Ebben a hitlerista területre ellen vívott elkeseredett és súlyos harcokban született és edződött a fegyverbarátság hadseregeink és népeink között — közös harci célunkra és a békére alapozva. A 7. hadtest — becsülettel teljesítve harcfeladatát — január 15-én tartalékba, majd később Csehszlovákia területére, a román hadsereg csapatainak állományába került.

Megkezdődött a város központi negyedének ostroma. A fasiszták köré font gyűrű kérlelhetetlenül szorult, a Pestért folyó harc döntő szakaszába lépett. Az elszánt és elkeseredett küzdelem még inkább fokozódott. Az ellenség helyzete rendkívül megromlott. Egész csoportjai megsemmisültek, a hadifoglyok száma magasra szökött, és ezek az örök által, valamint a pincékből előbújó városi lakosság átkaitól kísérve ezrével haladtak csüg-

gedten az utcákon keletre. Január 16-án és 17-én a város központi részei felszabadításának csupán e két napján csapataink mintegy 10 000 hadifoglyot ejtettek.

Elérkeztek az utolsó csapások. Az ellenséget a város centrumában körülzárva csapataink január 18-án reggel kijutottak a Duna keleti partjára. Nagy robbanások rázkódtatták meg a várost, lángok csaptak fel, forrott, tajtékozott a Duna vize. A hidakat, Budapest szépségeit és ékességeit az ellenség felrobbantotta. A város központjában körülzárt ellenséges csoportosulást szétszórtuk, részben megsemmisítettük és csapatainak nagy részét fogságba ejtettük. Pestet teljesen megtisztítottuk az ellenségtől. A hadifoglyok újból vonultak a város utcáin mögöttes területeink felé. Ezen a napon 18 787 katona, tiszt és tábournok esett fogságunkba. A pincékből — egyelőre még bátortalanul, de mind többen és többen jöttek fel a napfényre, a szabad levegőre. Budapest utcái megteltek lelkesedő és örvendező emberekkel. Katonáinkhoz, tisztjeinkhez és tábournokainkhoz egyre gyakrabban és teljes bizalommal fordultak különböző kéréseikkel. Sokan pedig egyszerűen csak látni akarták a szürke katonaköpenyben megjelent szovjet embereket, velük valahogy nyugodtabban érezték magukat a sorsdöntő napokban.

Budapest külterületének egyik falujában a helyi asszonyok egész delegációja jött el hozzám, akik elragadtatással beszéltek a szovjet katonákról. Magyarország egyszerű népe nagy bizalommal és szeretettel vette körül harcosainkat.

A jobb parti városrész központjában — Budán — a körülzárt ellenségnek azonban még meglehetősen nagy számú csoportja folytatta az elkeseredett és heves ellenállást: táplálta őket az a remény, hogy a hitlerista parancsnokságnak azok a kísérletei, amelyeket Budapest felmentése érdekében tettek, sikeresek lesznek. Annál is inkább, mivel január 18-án, Budapest bal parti városrészének felszabadítása napján az ellenség a bekerítés külső arcvonaláról nagy páncélos csoportosítással mért csapást a Velencei-tó és a Balaton között; előretört a Dunához, és annak jobb partja mentén szándékozott áttörni a körülzárt erőkhöz. Ebben a helyzetben főhadiszállásunk a Budán körülzárt csapatok szétzúzására ismét a 2. Ukrán Front parancsnokának adott utasítást, a szovjet csapatok csoportosításának parancsnokául pedig újra Afonyin tábournokot, a 18. gárdahadtest parancsnokát nevezte ki. A 3. Ukrán Front erőfeszítéseit teljes egészében a támadó ellenség visszaverésére irányították. E front állományába került a 2. Ukrán Fronttól a Pesten felszabadult 30. lövészhadtest és a 68. gárda lövészhadosztály.

Miközben heves harcokat folytatott a Garam folyó körzetében, a 2. Ukrán Front végrehajtotta a 18. gárda lövészhadtest átcsoportosítását a Dunán keresztül Budára.

Így azután a 18. gárda-, a 37. és 75. lövészhadtestekből álló budapesti harccsoport január 21-én megkezdte Buda ostromát. Január 30-án kivertük az ellenséget a Margitszigetről, és megtörve ellenállását, február 11-re megtisztítottuk a fasisztáktól Buda egész déli részét, és kijutottunk a régi Várig. Csapataink a hitleristákat teljes gyűrűben egy kis területre szorították össze. Elkövetkezett a döntő, a reménytelen helyzetben vergődő, elállatiasodott ellenség teljes megsemmisítése. A február 12-re forduló éjjel a kétségbeesésre kárhoztatott banditák még kitörést kíséreltek meg északnyugati irányban. A kitörési kísérleteket felszámoltuk, az ellenség igen nagy veszteségeket szenvedett. Az éj leple alatt azonban mintegy 7000—10 000 főnek kisebb csoportokban mégis sikerült az északnyugati erdőbe

jutni, de a visszavonulási útjukat elzártuk. Február 12-ének hajnalán csapataink döntő harccal befejezték az ellenség erőinek szétzúzását. Budát teljesen bevettük, miközben több mint 21 000 hadifoglyot ejtettünk. Közöttük volt a körülzárt budapesti német csoportosítás, a 9. hadtest parancsnoka, Pfeffer von Wildenbruch vezérezredes és egész törzse, annak főnökével, Lindenau alezreddessel egyetemben. Február 13-án csapataink megtisztították Budát az ellenség maradványaitól, megsemmisítették, illetve foglyul ejtették a Budáról kiszabadult, az erdőben bujkáló ellenséges csoportokat.

*

1945 január végén Budán súlyosan megsebesültem: egyszerre tizennyolc sebet kaptam, és gyógyításra Szolnokra, a frontkórházba szállítottak. Itt egészségem helyreállításáig két hónapot töltöttem. A budapesti csoportosítás parancsnokságát az 53. hadsereg parancsnoka, Ivan Mefogyijevics Marnagarov tábornok vette át.

A Budáért folyó harcokban a szovjet hadsereg csapataival együtt hősiessé küzdöttek azok a magyar katonák és tisztek is, akik átváltak a mi oldalunkra. Ezek önálló századokban egységeink kötelékében vettek részt a Déli pályaudvar, a Gellérthegy és a Várhegy körzeteinek ostromában. A Budáért folyó harcok utolsó napjaiban Variházi Oszkár alezredes parancsnoksága alatt alakult meg a Budai Önkéntes Ezred. Itt, az elállatiasodott fasizmus ellen vívott súlyos harcban vérrel pecsételődött meg a szovjet és a magyar hadsereg és népeink megbonthatatlan barátsága.

Így végződött a magyar főváros, Budapest felszabadításáért folyó harc. Mindnyájan örültünk a győzelemnek, ennek ki-ki a maga módján tanújelét is adta. Sajnos, a győzelem mámorában nem tudott osztozni sok kedves és hős elvtársunk: katonák és tisztek, akik Budapest felszabadításáért, népének boldogságáért, békés munkájáért áldozták életüket. Sokan megsebesültek és kórházi ápolásra szorultak. Közülük sokan nyomorékká váltak. Róluk, nekünk élőknek sohasem szabad elfeledkeznünk. A harcok már messze zajlottak a várostól, és Magyarország fővárosa, Budapest és lakói élvezték a békét és a szabadságot.

Az ellenség támadó tevékenységének visszaverése

A német hadsereg főparancsnoksága — azt a feladatot tűzve maga elé, hogy megállítja csapataink támadását Magyarországon és megpróbálja a Budapesten körülzárt csoportosítása megmentését — csapataiból sietve nagyszámú tartalékokat, köztük páncélos hadtesteket és hadosztályokat dobott át a bekerítés külső arcvonalára.

Hatalmas erőket összpontosítva 1945. január 2—15. között csapást mért a Komáromtól délre fekvő körzetből a Duna jobb partján, Bicskén át Budapest irányába. Az ellenség ebben az irányban bevetette a 4. páncélos hadtestet (három páncélos hadosztályt), a 3. SS „Halálfejes” páncélos hadosztályt, az 5. SS „Wiking” páncélos hadosztályt, négy gyalog- és egy lovashadosztályt, a 130. páncélos ezredet és két önálló ezredet. A csapást összesen 10 hadosztály, három önálló ezred és más alegységek mérték. Ez az igen jelentős páncélos csoportosítás a támadás kezdetén nagy fölényrel rendelkezett csapatainkkal szemben. Január 6-ig áttörte alakulataink hevenyészett védelmét, mintegy 18—25 km mélyen tört be hadrendünkbe, amivel harcászati sikert ért el.

A 3. Ukrán Front parancsnoksága ekkor gyors és ügyes manővert hajtott végre. A mélységből és a nem támadott arcvonalszakaszokról az áttörés körzetébe átcsoportosította a 18. páncélos, az 1. és 2. gépesített hadtestet, négy lövész- és egy lovashadosztályt, néhány tüzér- és tüzér páncéelhárító egységet és magasabbegységet.

Ezenkívül tartalékként az ellenséges támadó csoportosítás szárnyán készen állt a 7. gépesített hadtest, hogy a lehetőségektől függően aktív tevékenységet hajtson végre.

Csapataink merészsége és bátorsága, valamint az ügyes manőver javunkra változtatta meg az erőviszonyokat. Az ellenség támadását megállítottuk, majd eredeti állásaikba vetettük vissza.

Az ellenség ellencsapásának visszaverésében szerepet játszott a 2. Ukrán Front 6. harcokosi- és 7. gárdahadseregének január 6-a és 10-e között végrehajtott támadása. E hadseregek csapatai január 6-án éjszakai rohammal meglepetésszerűen áttörték az ellenség védelmét a Garam folyónál és a Duna bal partja mentén Komárom felé fordultak. Ezzel igen veszélyes helyzetet teremtettek a Budapest felé törő német csoportosítás szárnyán és hátában. A két front csapatai erőfeszítéseinek eredményeként az ellenséget szétvertük és visszavetettük. Ezután rövid szünet következett, de az ellenség nem állt el szándékaitól és erőfeszítéseit most délre helyezte át.

A német csapatok ismét ellencsapást készítettek elő, melyet 1945. január 18. és február 15. között hajtottak végre.

A fasiszta parancsnokság Székesfehérvár térségében újabb átcsoportosítást hajtott végre, ahol jelentős páncélos erőket vont össze. Ezekkel az erőkkel január 18-án a Velencei-tó és a Balaton között mért csapást csapatainkra. A német csoportosítás hét páncélos és egy gyaloghadosztályból (1., 2., 3., 5., 9., 12. és a 23. páncélos hadosztályok, valamint a 356. gyaloghadosztály), az 509. királytigris páncélos osztályból, a 325. rohamlöveg dandárából, a 24. páncélos ezredből és lovas egységekből állt.

E hatalmas páncélos csoportosításnak az volt a feladata, hogy törje át a 252. lövészadosztály, az 1. megerősített körlet és a 7. gépesített hadtest 63. dandárjának védelmét, és támadását a Duna mentén északkelet felé kifejlesztve egyesüljön a Budapesten körülzárt csoportosítással. Végül, hogy Budapeستől nyugatra verje szét a 4. gárdahadsereg csapatait.

A főcsapás irányában az ellenségnek erőben és eszközökben — kiváltképp harcokosokban — döntő fölénye volt. Ennek következtében, csapataink hősiességének és szilárdságának ellenére, a támadás második napján sikerült áttörnie védelmünket és 65 km mélységben és 45 km szélességben kijutniuk a Dunához.

A hitleristák fő erőfeszítésüket észak felé, Budapest irányába fejtették ki.

Csapataink halogató harcokat folytatva manővereket hajtottak végre abból a célból, hogy a veszélyeztetett irányban erőket és eszközöket összpontosítsanak, és ellencsapást mérjenek az eredeti helyzet visszaállítására.

E harcok lehetővé tették, hogy a harmadik nap végén a Velencei-tó és a Duna között új védelmi körletet rendezzünk be és csapataink el is foglalták azt.

Az elkeseredett harc folyamán az egységeknek és magasabbegységeknek az arcvonalból való kivonása útján, valamint a 2. Ukrán Fronttól és a főhadiszállás tartalékaiból kapott csapatokkal növekedve kiegészítő tartalékokat képeztünk.

Végeredményben — hála a gyors manővernek, az áttörés körzetébe összpontosított nagy összefegyvernemi és harcokosi magasabbegységeknek, a szét-

bontakoztatott nagyszámú tüzéregységek — az erőviszonyok határozottan a mi javunkra változtak meg.

Ilyen körülmények között készültek fel a 3. Ukrán Front csapatai a január 27-én végrehajtott ellencsapásra, melynek az volt a célja, hogy szétzúzza az ellenség csapásmérő páncélos erőit és visszaállítsa az eredeti helyzetet. Az ellencsapást hatalmas tüzérségi és légierő támogatással az 1. gépesített hadtest, a 135. lövészhadtest egy hadosztálya, két harckocsi (23. és 18.) és három lövészhadtest (30., 104. és a 133.) erői mérték. A manőver a négy irányból kiinduló koncentrikus csapás jellegét viselte.

Csapataink ellencsapása teljes sikerrel végződött. Az ellenség főképpen páncélos csapatokból álló csapásmérő csoportját szétzúztuk és visszavetettük kiindulási helyzetébe. Ez időben egybeesett az ellenség Budapesten körülrzárt csoportosításának teljes felszámolásával.

Ilyenformán — a német-fasiszta csapatok szétzúzásával Budapest körzetében — lényegében eldőlt Magyarország felszabadításának kérdése is, 1945. február közepére a szovjet csapatok felszabadították Magyarország területének mintegy kétharmad részét. A hitlerista megszállók hatalma alatt maradt országrész a 2. és 3. Ukrán Front bécsi támadó hadművelete folyamán szabadult fel.

A budapesti csoportosítás szétzúzása ellenére azonban a hitlerista csapatok parancsnoksága újból nagy támadásra készülődött a Balaton térségében. Arra számított, hogy a szovjet csapatokat Nyugat-Magyarország területén szétveri és visszaállítja korábbi helyzetét a Duna vonalában. Ennek érdekében március első napjaira a Balaton térségében az ellenség újabb tartalékokat vont össze.

A támadásra összpontosított hatalmas csoportosítást nagy gyalogos, tüzérségi és légierők, valamint tizenegy páncélos hadosztály (köztük a 6. SS páncélos hadsereg négy hadosztálya) erői képezték. Összesen több mint 1200 harckocsi és rohamlöveg, 870 páncélozott csapatszállító jármű, mintegy 3500 különböző kaliberű löveg, kb. 2200 aknavető és 850 repülőgép állott itt rendelkezésükre. E támadásban a döntő szerepet az Ardennekből ide átdobott 6. SS páncélos hadseregnek szánták.

A nagy támadás álcázása céljából csapataikat két páncélos hadosztállyal megerősítve a németek február 17. és 24. között Komáromtól keletre csapást mértek a 2. Ukrán Front csapataira és a Garamhoz szorították vissza. Hadműveleti sikert azonban nem értek el és több mint 100 harckocsi elvesztése után február 24-én beszüntették támadó tevékenységüket ebben az irányban.

A szovjet parancsnokság idejében felfedte az ellenség készülöben levő nagy támadását és intézkedett, hogy a 3. Ukrán Front körzetében szilárd és lépcsőzött védelmi rendszert építsenek ki és jelentős tartalékokat képezzenek. A 2. Ukrán Front állományából is ide csoportosították át a 27. hadsereget, három önálló hadtestet, páncélelhárító tüzéregységeket és végeztek a 6. gárda harckocsihadsereget.

Ezenkívül a főhadiszállás tartalékából beérkezett a 9. gárdahadsereg. A harc folyamán — ugyancsak az ellenséges csoportosítás szétzúzására — a Balaton térségébe összpontosították a 2. Ukrán Front légi hadseregének erőfeszítéseit is. Csapataink előtt az a feladat állott, hogy védelmi harcban örölkék fel és gyengítsék meg az ellenséges csoportosítást, és azután menjenek át döntő támadásba a bécsi irányban.

Március 6-án a németek megindították támadásukat. A főcsapást ismét a Velencei-tó és a Balaton között mérték. Azzal számoltak, hogy a légierő-

vel és tüzéséggel támogatott hatalmas páncélos támadó ékkel visszanyomják csapatainkat és átdobják azokat a Duna bal partjára.

Ezt az igen erős csapást azonban egy fölöttébb szilárd és szervezett ellenállás fogadta és így a németek sikert nem értek el. A szovjet csapatok előkészített állásokra, valamint az ellencsapásokat és ellentámadásokat végrehajtó, széles manőverező tartalékokra épített védelme vissza tudta verni az ellenség támadását, amelynek során 10 nap alatt mindössze 7—10 km mélységben sikerült beékelődnie állásainkba.

A 2. és 3. Ukrán Front csapatai egymással szorosan együttműködve megtudták oldani feladatukat. A védelmi harcban igen nagy veszteségeket okoztak az ellenségnek, a támadásról való lemondásra kényszerítették azt, és a kezdeményezést magukhoz ragadva a hadművelleti és hadászati tartalékok bevetésével március 16-án a Duna jobb és bal partján, a bécsi irányban döntő támadásba mentek át.

Erre az időre — az orvosokon kívül hála a magyar emberek segítségének — Szolnokon sikerült visszanyernem egészségemet, és 1945. március 21-én újra jelentkeztem szolgálattételre és átvettem a 18. gárdahadtest parancsnokságát (gyógykezelésem alatt a hadtestet a törzsfőnök, Szoszedov tábornok vezette), amellyel részt vettem Nyugat-Magyarországon Győr és Mosonmagyaróvár felszabadításában.

A bécsi hadművelet folyamán, 1945. április 4-én a szovjet hadsereg teljesen felszabadította Magyarországot a német-fasiszta megszállás alól.

A 2. és 3. Ukrán Front Magyarország felszabadításáért folytatott hadműveleteinek történelmi jelentősége mindenekelőtt abban áll, hogy felszabadították a magyar népet a fasiszmus alól, lehetővé téve, hogy maga döntson saját sorsáról. Ezenkívül Budapest körzetében, majd tőle nyugatra harcolva a szovjet csapatok reális veszélyt teremtettek Németország számára a déli irányból.

A szovjet parancsnokság a két frontnak Budapest térségében folytatott aktív tevékenységével úgy számolt, hogy

Először: elvonja a német hadsereg főparancsnokságának figyelmét a támadás fő irányáról, amelyet a szovjet csapatok Lengyelországon keresztül Németország központja, Berlin irányába készítettek elő:

Másodszor: ha lehetséges, lekötni a német hadsereg mennél több tartalékát Budapest körzetében.

E számítás megalapozottságát és helyességét az események története igazolta. A német parancsnokság Budapest térségében hatalmas páncélos erőket vont össze (mintegy 16 páncélos hadosztály), nem is számolva egyéb tartalék magasabbegységeit és egységeit. A szovjet csapatok aktív tevékenysége eredményeként mindezek az erők a szó szoros értelmében tönkrementek. Ez elősegítette a szovjet hadsereg hadműveleteinek sikeres kifejlődését a berlini főirányban, ami a hitlerista Németország teljes kapitulációjához vezetett.

A szovjet csapatok gazdag gyakorlati tapasztalatai, a tábornokok és tisztek katonai mesterségbeli tudása, harcosaink vakmerősége és bátorsága, a szovjet haditechnika fölénye biztosította hadseregünk győzelmét a német-fasiszta csapatok felett Magyarországon.

Az azóta eltelt években a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetésével sikeresen megvalósult Magyarországon — mind a városon, mind a falun — a szocialista átalakulás. Az országban befejeződött a szocializmus alapjainak lerakása.

A baráti és testvéri magyar nép örök hálát érez a Szovjetunió iránt önzetlen és testvéri segítségéért.

Az elmúlt esztendőben — élve a lehetőséggel — újból eljöttem Magyarországra. Ennek során meglátogathattam néhány falut és várost, közöttük Budapestet is. Megfordultam intézményekben, gyárakban, üzemekben, iskolákban és voltam néhány elvtárs lakásán is. Különösen örömteli és nagy-szerű volt a szolnoki, székesfehérvári, veszprémi és budapesti ifjúsággal töltött együttlét. Ezek a forró hangulatú találkozások, a sugárzó életöröm és boldogság lenyűgöztek bennünket. Kellemes volt nézni a nép pezsgő életét — és lehet-e nem örülni az ember boldogságának?

Igen! Magyarország dolgozó népe az elmúlt években nagyot haladt előre. Élcspatának, a Magyar Szocialista Munkáspártnak a vezetésével sikeresen lerakta országában a szocializmus alapjait. A szovjet és más szocialista országok népeivel szoros barátságban Magyarország biztosan megy előre a haladás és a béke útján.

Igen! Öröm volt nézni a Gellérthegyről a megújhodott Budapestet, a boldog Magyarország fővárosát. Itt, a szabadságot jelképező harcos katona bronzalakjánál akaratlanul is azokra a távoli napokra gondoltam, amikor itt, a Dunánál, gonosz emberek akaratából a második világháború egyik legkönnyörtelenebb harcának a lángja dühöngött. És lám, nem hiába áldozta akkor sok szovjet harcos és magyar hazafi fiatal életét, ontotta véré a békéért, a népek barátságáért és boldogságáért. Éljen hát örökre a nemzedékekben az emléke a távoli napnak — a fasizmus sötét erői felett aratott győzelem napjának!

